

Risale-i Nur'da İnsan ve İnsanın Sosyolojik ve Teknolojik Yolculuğu

The Human Being And His Journey in The Risale-i Nur

Mehmet PEKEL

Özet

Bu çalışmada Risale-i Nur'un insana yüklediği anlamdan yola çıkılarak insan tanım yapılmakta ve ahsen-i takvim sırrına ulaşabilmek için insanın görev ve sorumlulukları ele alınmaktadır. Bunun için insanın vazifesi kapsamında daha çok "taallümlü tekemmül" yaklaşımı üzerinde durulmuş ve insanlığın sosyolojik ve teknolojik tekamülü incelenmiştir. İnsanlığın geçirdiği devirler "edvar-ı hamse" başlığı altında ele alınmış, "Talim-i Esmâ" mucizelerinin günümüz teknolojilerine gösterdiği işaretlere değinilerek Endüstri 4.0 kavramı ile insanlığın endüstriyel gelişimi irdelenmiş ve günümüzdeki etkileri anlatılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İnsan, Ahsen-i Takvim, Talim-i Esmâ, Taallüm, Tekemmül, Endüstri 4.0, Yazılım

Abstract

In this study, a definition to the word 'human being' is tried to be constructed based on the meaning attributed to human in Risale-i Nur; and questioned that what are the duties and responsibilities of the human being to reach the secret of being created in the most beautiful way. For this purpose, the approach of "reaching perfection through education" was taken as the basis of human duties and the sociological and technological progress in humanity was examined. The historical eras of mankind have been handled under the title of "five periods of humanic progress"; also the refers of "the miracle of Adam's learning of the divine names of Allah" to today's technologies is pointed out, the industrial development of humanity has been explored by using the concept of Industry4.0 and its effects have been explained.

Keywords: *The human being, man's creation with the most beautiful way, education of divine names, Education, Industry 4.0.*

“İnsan, cismen
küçük, zayıf ve
âciz olmakla
beraber,
hayvanattan
adedildiği halde,
pek yüksek bir
ruhu taşıyor.
Ve pek büyük
bir istidada
mâliktir. Ve
hasredilmeyecek
derecede meyilleri
vardır.

İnsan Nedir?

İnsan kelimesi “üns” (ünsiyet, sosyal varlık) ve nisyan (unutma) kelimelerinden türetilmiştir. Bu nedenle insan; nisyanadan alındığı için nisyan-na müpteladır. İnsan “hafıza-ı beşer nisyan ile malüldür” kaziyesi ile dünyaya gönderilmiştir.

Bediüzzaman Said Nursî insanın mahiyeti ile ilgili şunları ifade etmektedir: *“İnsan, cismen küçük, zayıf ve âciz olmakla beraber, hayvanattan addedildiği halde, pek yüksek bir ruhu taşıyor. Ve pek büyük bir istidada mâliktir. Ve hasredilmeyecek derecede meyilleri vardır. Ve gayr-ı mütenahi emeller sahibidir ve addedilemez fikirleri vardır. Ve gayr-ı mahdud şebeviye ve gadabiye gibi kuvveleri vardır. Ve öyle acaip bir yaratılışı vardır ki, sanki bütün envâ ve âlemlere fibriste olarak yaratılmıştır.”* (İşaratül-icaz, s, 167/2016)

Bu özelliklerle yaratılan insan tüm varlıklardan farklı olarak arzın hali-fesi olmaya kabiliyetli bir donanıma sahiptir. Bu sır da şöyle ifade edilmiştir:

“İnsan absen-i takvimde yaratıldığı ve ona gayet cami’ bir istidat verildiği için, esfel-i sâfilinden tâ âlâ-yı illiyyine, ferşten tâ Arş’a, zerreden tâ şemse kadar dizilmiş olan makamâta, merâtibe, derecâta, derekâta girebilir ve düşebilir bir meydan-ı imtihana atılmış, nihayetsiz sukut ve suûda giden iki yol onun önünde açılmış bir mucize-i kudret ve netice-i hilkat ve acube-i san’at olarak şu dünyaya gönderilmiştir.” (Sözler, s. 509)

Bu ifadeler insanın yaratılış amacını çok sarih olarak ifade etmektedir. İnsan aşağıların en aşağısı olarak ifade edilebilecek esfel-i safilin ile en yüce mertebe olan ala-yı illiyyin arasındaki makam, mertebe, derece ve derekelere birine sahip olma potansiyeline sahip eşsiz bir varlık olarak imtihan olmak üzere bu dünyaya gönderilmiştir. İnsan, alem-i ervahta misak-ı ezelide “elestü bi rabbikum“ hitabına “Kalu bela” diyerek, emanet-i kübra vazifesini yüklenmiştir.

Bu temel değerlendirmenin dışında Bediüzzaman Said Nursî insanı olağanüstü bir zenginlikte ve kapsamda tarif etmiş ve kainat, Kur’an ve Ahiret bağlamında insanın özelliklerini, mesuliyetlerini ve vazifelerini sıralamıştır.

Bu kapsamda insan;

“Şu kâinat ağacının en son ve en cemiyetli meyvesi,
Ve hakikat-ı Muhammediye Aleyhissalâtu Vesselâm cihetiyle çekirdek-i aslîsi,
Ve kâinat Kur’ân’ının âyet-i kübrası,
Ve İsm-i âzamı taşıyan âyetü’l-kürsîsi,
Ve kâinat sarayının en mükerrerem misafiri,
Ve o saraydaki sair sekenelerde tasarrufa mezun en faal memuru,
Ve kâinat şehrinin zemin mahallesinin bahçesinde ve tarlasında, varidat ve sarfiyatına ve zer’ ve ekilmesine nezarete memur,
Ve yüzer fenler ve binler san’atlarla teşhiz edilmiş en gürültülü ve mes’uliyetli nâzırı,

Ve kâinat ülkesinin arz memleketinde, Padişah-ı Ezel ve Ebedin gayet dikkat altında bir müfettişi, bir nevi halife-i arzı,
Ve cüz'î ve küllî harekâtı kaydedilen bir mutasarrıfı,
Ve semâ ve arz ve cibâlin kaldırmasından çekindikleri emanet-i kübrâyı omuzuna alan,
Ve önüne iki acip yol açılan, bir yolda zihayatın en bedbahtı ve diğesinde en bahtiyarı,
Çok geniş bir ubudiyetle mükellef bir abd-i küllî,
Ve Kâinat Sultanının İsm-i âzamına mazhar ve bütün esmâsına en câmi bir aynası, ve hitabât-ı Sübhâniyesine ve konuşmalarına en anlayışlı bir muhatab-ı hassı,
Ve kâinatın zihayatları içinde en ziyade ihtiyaçlısı,
Ve hadsiz fakıryla ve acziyle beraber hadsiz maksatları ve arzuları ve nihayetsiz düşmanları ve onu inciten zararlı şeyleri bulunan bir biçare zihyatı,
Ve istidatça en zengini,
Ve lezzet-i hayat cihetinde en müteellimi ve lezzetleri dehşetli elemlelerle âlûde,

Ve bekaya en ziyade müştak ve muhtaç ve en çok lâyük ve müstehak ve devamı ve saadet-i ebediyeyi hadsiz dualarla isteyen ve yalvaran ve bütün dünya lezzetleri ona verilse, onun bekaya karşı arzusunu tatmin etmeyen, Ve ona ihsanlar eden Zâtı perestîş derecesinde seven ve sevdiren ve sevilen çok hârîka bir mu'cize-i kudret-i Samedâniye ve bir acûbe-i hilkat, Ve kâinatı içine alan ve ebede gitmek için yaratıldığına bütün cihazat-ı insaniyesi şehadet eden, böyle yirmi küllî hakikatlerle Cenâb-ı Hakkın Hak ismine bağlanan bir varlıktır. (Şualar, s. 288)

Kainat kitabını ve bu kitabın fihristesi olan ve alem-i asgar olarak da ifade edilen insanı, rasyonel olarak değerlendiren Bediüzzaman, alemi, yaratılış özelliklerini de dikkate alarak, modern bilimlerde de ifadesini bulan tekamül ve tedric kanunlarıyla değerlendirmiştir.

Bu cümleden olarak aşağıdaki tespitleri yapmıştır;

“Âlemde meylü'l-istikmal vardır. Onunla hilkat-i âlem, kanun-u tekâmüle tâbidir. İnsan ise, âlemin semerat ve eczasından olduğundan, onda dahi meylü'l-istikmalden bir meylü't-terakki mevcuttur. Bu meylil ise telâhuk-u efkârdan istimat ile neşvünema bulur. Telâhuk-u efkâr ise, tekemmül-ü mebâdiyle inbisat eder. Tekemmül-ü mebâdi ise, fûnun-u ekvânın tohumlarını sulb-ü hilkat-ten zamanın terbiyegerdesi bir zemine ilka ile telkih eder. O tohumlar ise tedrici tecrübelerle büyür ve neşvü nema bulur.” (Asa-yı Musa, s.60)

Yaklaşık 17 milyar yıl önce Allah (cc) Kainatı, ilk yarattığı cevher olan nuru Muhammedi'den halk etmiş ve sonra da kainatı genişleterek galaksileri, galaksi kümelerini, nebulaları, yıldız ve gezegenleri ve son olarak da dünyamızı iskana uygun hale getirdikten sonra insanı yaratmıştır. Buradan da anlıyoruz ki; Adetullah, diğer bir deyişle şeriat-ı fitriye tekamül kanunu şeklinde tecelli etmiştir. Bu tekamül,yani mükemmelleşme hem kainat boyutunda, hem de kainatın meyvesi olan insanın sosyolojik ve teknolojik

“Âlemde meylü'l-istikmal vardır. Onunla hilkat-i âlem, kanun-u tekâmüle tâbidir. İnsan ise, âlemin semerat ve eczasından olduğundan, onda dahi meylü'l-istikmalden bir meylü't-terakki mevcuttur.

“İnsanın vazife-i fitriyesi, taallümle tekemmüldür, dua ile ubudiyettir. Demek, insan bu âleme ilim ve dua vasıtasıyla tekemmül etmek için gelmiştir.”

boyutunda gerçekleşmiştir. Bu gerçek, Termodinamiğin 2. kanunu ile Entropinin sürekli artması suretinde tezahür etmektedir.

İnsanın Vazifesi

İnsanın varlığı, yaratılış özellikleri ve dünyada var oluş nedeni ile ilgili tartışmalar insanlık tarihi kadar eskidir. Bediüzzaman Said Nursî farklı bir yaklaşımla bu tartışmalara katılmakta, modern çağ insanına yaratılış gayesini hatırlatacak bir bakış açısı sunmaktadır. İnsanın gelişiminde önemli bir yet tutan öğrenme kavramı bile insanı diğer varlıklardan ayıran özelliklere ve yaratılış gayesine dikkat çekmektedir.

“İnsan ise, dünyaya gelişinde, herşeyi öğrenmeye muhtaç ve hayat kanunlarına cahil; hattâ yirmi senede tamamen şerâit-i hayatı öğrenemiyor. Belki âhir ömrüne kadar öğrenmeye muhtaç, hem gayet âciz ve zayıf bir surette dünyaya gönderilip, bir iki senede ancak ayağa kalkabiliyor. On beş senede ancak zarar ve menfaati fark eder; hayat-ı beşeriyenin muavenetiyle, ancak menfaatlerini celp ve zararlardan sakınabilir.”(Sözler. s.503) Bu ifadelerde Bediüzzaman günümüzün eğitim felsefeleri içinde önemli bir yer tutan sürekli öğrenme kavramına ışık tutmaktadır. Bu öğrenme insanın hem kendisini, hem kainatı hem de maneviyatını ve ruh dünyasını kapsamaktadır.

“İnsanın vazife-i fitriyesi, taallümle tekemmüldür, dua ile ubudiyettir. Demek, insan bu âleme ilim ve dua vasıtasıyla tekemmül etmek için gelmiştir.” (Sözler, s. 504) ifadeleri ile Bediüzzaman insanın iki temel gayesinin olduğunu dile getirmektedir. Bunlardan birincisi ilim öğrenerek maddeyi yükseltmek, diğeri de dua ve ubudiyetle manevi olarak terakki etmektir.

Felsefe ve insan nev’i arasında intak sanatını kullanarak yaptığı bir değerlendirilmede saadet- i ebediyeyi kazanmak için bu dünyada insan nev’ine verilen kabiliyetlerin inkişaf ettirilmesi kapsamında aşağıdaki tespitleri yapmaktadır.

“Hikmet: “Nereden geliyorsunuz? Nereye gidiyorsunuz? Bu dünyada işiniz nedir? Reisiniz kimdir?” Bu suale, benî Âdem namına, emsali olan büyük peygamberler gibi, Muhammed-i Arabî aleyhissalâtu vesselâm, nev-i beşere vekâleten karşısına çıkarak şöyle cevapta bulundu: “Ey hikmet! Bu gördüğün insanlar, Sultan-ı Ezelinin kudretiyle, yokluk karanlıklarından, ziyadar varlık âlemine çıkarılan mahlûklardır. Sultan-ı Ezelî, bütün mevcudatı içinde biz insanları seçmiş ve emanet-i kübrâyı bize vermiştir. Biz, haşır yoluyla saadet-i ebediyeye müteveccihen hareket etmekteyiz. Dünyadaki işimiz de, o saadet-i ebediye yollarını temin etmekle re’sü’l-malımız olan istidatlarımızı nemalandırmaktır.” (İşaratül İcaz, s. 29)

Edvar-ı Hamse (İnsanlığın Devirleri)

Osmanlı Devletinin inkırazında bir dönüm noktası olan Mondros mütarekesinin imzalandığı günlerde Bediüzzaman, nevm ile girdiği alem-i misalde İslamiyet’in istikbali için toplanan muhteşem meclisin sorduğu

sorulara felaket ve helaket asrının adamı olarak, mevcut olumsuz ahvalin tesirinde kalmadan gerçekçi bir analiz yapmış, İslam alemi için ümit ve inşirah doğuran tespitler yaparak, asırların temsilcilerinin de olduğu ricalül-gaybtan oluşan muhteşem meclisin takdirine mazhar olmuştur.

Bediüzzaman'ın Sünuhat adlı eserine de konu olan bu görüşmede İslam aleminin genel hali ve geleceği, Harb-i Umumi'nin doğurduğu sonuçlar ışığında ele alınmıştır. Bediüzzaman Said Nursi'nin "Rüyada Bir Hitabe" başlığı altında bize aktardığı bu görüşme sırasında insanlığın geçirdiği sosyolojik devirler konusunda da tespitleri bulunmaktadır.

"Devletler, milletlerin hafif muharebesi, tabakat-ı beşerin şedid olan harbine terk-i mevki ediyor. Zira beşer, edvarda esirlik istemedi, kaniyla parçaladı. Şimdi ecir olmuştur; onun yükünü çeker, onu da parçalıyor. Beşerin başı ihtiyar; edvâr-ı hamsesi var. Vahşet ve bedeviyet, memlûkiyet, esaret, şimdi dahi ecirdir, başlamıştır, geçiyor." (Tarihçe-i hayat. s. 206)

Aynı konu ile ilgili olarak başka bir değerlendirmede konuyu şu şekilde ele almaktadır:

"Ehl-i dünyanın ve maddî tarihin nazarıyla, nev-i beşerin hayat-ı içtimâyesi noktasında bakılsa, görülüyor ki hayat-ı içtimâye-i siyâsiye itibariyle beşer birkaç devri geçirmiş. Birinci devri vahşet ve bedevilik devri, ikinci devri memlûkiyet devri, üçüncü devri esir devri, dördüncüsü ecir devri, beşincisi malikiyet ve serbestiyet devridir. Vahşet devri dinlerle, hükümetlerle tebdil edilmiş, nim-medeniyet devri açılmış. Fakat, nev-i beşerin zekileri ve kavileri, insanların bir kısmını abd ve memlûk ittihaz edip hayvan derecesine indirmişler. Sonra bu memlûklar dahi bir intibâha düşüp gayrete gelerek o devri esir devrine çevirmişler; yani, memlûkiyetten kurtulup fakat el-hükümü li'l-gâlib olan zâlim düsturuyla yine insanların kavileri zayıflarına esir muâmelesi yapmışlar. Sonra, İhtilâl-i Kebîr gibi çok inkılaplarla, o devir de ecir devrine inkılâp etmiş. Yani, zenginler olan havâssa tabakası, avamı ve fukarayı ücret mukabilinde hizmetkâr ittihaz etmesi, yani sermaye sahipleri ehl-i sa'yi ve ameleyi küçük bir ücrete mukabil istihdam etmeleridir. Bu devirde sû-i istimâlât o dereceye vardı ki, bir sermayedar, kendi yerinde oturup, bankalar vasıtasıyla bir günde bir milyon kazandığı halde; bir biçare amele, sabahtan akşama kadar, tahte'l-arz madenlerinde çalışıp, kut-u lâyemût derecesinde, on kuruşluk bir ücret kazanıyor. Şu hal, müthiş bir kin, bir igbirar Formun Altıverdi ki, avâm tabakası havâssa ilân-ı isyan etti. Şu asrın tâbiriyle, sosyalistlik, Bolşeviklik sûretinde, evvel Rusya'yı zir ü zeber edip geçen Harb-i Umumîden istifade ederek, her yerde kök saldılar. Şu bolşevizmin perdesi altındaki kıyâm-ı avâm, havâssa karşı bir kin ve bir tezyif fikrini verdiğinden, büyüklere ve havâssa âit medâr-ı şeref herşeyi kırmak için bir cesaret vermiş." (Mektubat, s.617)

Bu ifadelerde Bediüzzaman insanlığın ücretli/maaşlı olarak da sürekli çalışamayacağını, ürettiğine sahip olmak isteyeceğini vurgulamakta, 'malikiyet ve serbestiyet' olarak adlandırılan şeriatın ölçülerinin sınırladığı

"Devletler, milletlerin hafif muharebesi, tabakat-ı beşerin şedid olan harbine terk-i mevki ediyor. Zira beşer, edvarda esirlik istemedi, kaniyla parçaladı. Şimdi ecir olmuştur; onun yükünü çeker, onu da parçalıyor. Beşerin başı ihtiyar; edvâr-ı hamsesi var. Vahşet ve bedeviyet, memlûkiyet, esaret, şimdi dahi ecirdir, başlamıştır, geçiyor."

“İsevîlik din-i
hakikîsinden
aldığı feyizle
hayat-ı içtimaiye-i
beşeriyeye nâfis
an’atları ve adalet
ve hakkaniyete
hizmet eden
fünunları takip
eden Avrupa”

özgürlüklerin, adaletin ve insan haklarının hakim olduğu, hür teşebbüsün ve teşebbüs-ü şahsinin hayat bulduğu bir geleceğe işaret etmektedir.

Nitekim tarihi seyri içinde yüz yıl önce deklare edilen bu öngörü, vah-şi kapitalizmin ve onun sonucu olarak ortaya çıkan ve inkar-ı uluhiyet fikrine dayanan komünizmin yıkılarak yerini insan hakları, özgürlükler, hukukun üstünlüğü gibi demokratik değerlerin yükselişe geçtiği bir süreçle gerçekleşme vetiresindedir.

Avrupa Birliği’nin kurulmuş olması, dünyada hak ve hürriyetler lehine gerçekleşen sosyal değişimler; mezhep, ırk ve etnisite üzerinden yapılan ve dünyayı iki büyük savaşla yıkıma götüren, medeniyetleri tahrip eden anlayışların artık yerini “malikiyet ve serbestiyet” dönemine bırakacağını ciddi işaretleridir.

Bütün bunlar aslında Bediüzzaman’ın Birinci Avrupa tanımında ifade-sini bulan, “İsevîlik din-i hakikîsinden aldığı feyizle hayat-ı içtimaiye-i beşeriyeye nâfi sanatları ve adalet ve hakkaniyete hizmet eden fununları takip eden Avrupa” (Mesnevi-i Nuriye, s. 168/2016) konseptine son derece muvafaktır.

Hz. Adem (as) ve Hz. Muhammed’in (asm) Talim-i Esmâ Mucizelerinin Günümüze Bakan İşaretleri

Talim- i Esmâ

Cenab-ı Hak, yeryüzüne halife olarak yarattığı insanın, hilafetini ortaya koyabilmesi, meleklerle ve diğer varlıklara üstünlük kurup onların üzerinde tasarruf sağlayabilmesi için toplumlara muallim olarak peygamberleri göndermiştir. Peygamberler, gönderildikleri toplumların manevî terakkilerini ve ubudiyet ve dua vasıtasıyla kemalatlarını sağlarken, gösterdikleri mucizeler ile maddi terakkilerini sağlamak için de onlara rehberlik etmişlerdir.

Bu gerçek Risale-i Nur’da şöyle ifade edilmiştir; “İşte, Kur’ân-ı Hakîm, enbiyaları, insanın cemaatlerine terakkiyât-ı mâneviye cihetinde birer piş-dar ve imam gönderdiği gibi, yine insanların terakkiyât-ı maddiye suretinde dahi, o enbiyanın her birisinin eline bazı harikalar verip yine o insanlara birer ustabaşı ve üstad etmiştir; onlara mutlak olarak ittibâa emrediyor. İşte, enbiyaların mânevî kemâlâtını bahsetmekle insanları onlardan istifadeye teşvik ettiği gibi, mu’cizatlarından bahis dahi, onların nazirelerine yetişmeye ve taklitlerini yapmaya bir teşvikî işmam ediyor. Hattâ denilebilir ki, mânevî kemâlât gibi, maddî kemâlâtı ve harikaları dahi, en evvel mu’cize eli nev-i beşere hediye etmiştir.”

İlk saat, ilk gemi, ilk sondaj, ilk zırh, ilk görüntü nakli gibi birçok yenilik peygamberler eli ile insanlığa sunulmuştur. Hazret-i Adem’e verilen talimi esma mucizesi tüm eşyanın, yani canlı cansız her şeyin isim, sıfat ve özelliklerinin ona öğretilmesidir. Hz Adem bu mucize ile ilk yaratılıştan kıyamete kadar geçecek sürede tüm varlıkları icmalî bir surette öğrenmiş ve insanlara tedricî bir surette öğrendiklerini öğretmiştir. Şüphesiz ki bu isimler için-de Esma-i İlahiyenin ayrı bir yeri vardır.

“Elhasıl: Sair enbiya aleyhimüsselâmın mu‘cizatları, birer havârik-ı san’ata işaret ediyor. Ve Hazret-i Âdem aleyhisselâmın mu‘cizesi ise, esâsât-ı san’at ile beraber, ulûm ve fûnunun havârik ve kemâlâtının fihristesini bir suret-i icmâlîde işaret ediyor ve teşvik ediyor.”

Hazret-i Adem’e icmalen, Hz. Muhammed’e Kuran-ı mucizül beyan vasıtası ile mufassalan talim edilen esma ile ilim, fen ve teknolojinin en ileri hudutları işaret ediliyor.

“Her bir kemalin, her bir ilmin, her bir terakkiyatın, her bir fennin bir hakikat-ı aliyesi var ki, o hakikat bir ism-i İlahiye dayanıyor” (Sözler, s. 295) ifadesi bu gerçeğe işaret etmektedir.

Belagat-ı Eda ve Cezalet-i Beyan

Bediüzzaman Said Nursî Kur’an’ın mucize oluşunu belagat ve cezalet kavramları ile açıklarken, Kur’an’ın bu özelliği ile insanlığın ilim ve fende-ki gelişimine işaret ettiğini şöyle aktarır:

“Amma, mu‘cize-i kübrâ-yı Ahmediye (a.s.m.) olan Kur’an-ı Mu‘cizü’l-Beyan ise, tâlim-i Esmâ’nın hakikatine mufassalan mazhariyetini, hak ve hakikat olan ulûm ve fûnunun doğru hedeflerini ve dünyevî, uhrevî kemâlâtı ve saâdatı vâzıhan gösteriyor. Hem pek çok azîm teşvikatla beşeri onlara sevk ediyor.

Hem öyle bir tarzda sevk eder, teşvik eder ki, o tarzla şöyle anlattırıyor: “Ey insan! Şu kâinattan maksad-ı âlâ, tezahür-ü Rububiyete karşı, ubûdiyet-i külliye-i insaniyedir. Ve insanın gaye-i aksâsı, o ubûdiyete ulûm ve kemâlâtle yetişmektir.

Hem öyle bir surette ifade ediyor ki, o ifade ile şöyle işaret eder: “Elbette nev-i beşer âhir vakitte ulûm ve fûnuna dökülecektir, bütün kuvvetini ilimden alacaktır. Hüküm ve kuvvet ise ilmin eline geçecektir.

Hem o Kur’an-ı Mu‘cizü’l-Beyan, cezâlet ve belâğat-i Kur’âniyeyi mükerreren ileri sürdüğünden, remzen anlattırıyor ki: “Ulûm ve fûnûnun en parlağı olan belâğat ve cezâlet, bütün envâyla âhir zamanda en merğub bir suret alacaktır. Hattâ, insanlar kendi fikirlerini birbirlerine kabul ettirmek ve hükümlerini birbirine icra ettirmek için en keskin silâhını cezâlet-i beyandan ve en mukavemetsûz kuvvetini belâğat-i edâdan alacaktır.” (Sözler, s. 296)

Günümüzün teknolojik gelişmeleri Kur’an’ın asırlar öncesinden gösterdiği mucizeleri ve Bediüzzaman’ın bu konudaki yorumlarını doğrulamaktadır.

Kodlama/Algoritma/Yazılım

Ahırzaman olarak ifade edilen ve günümüzü de içine alan zaman dilimi içinde ilimlerin ve fenlerin diğer bir deyişle bilimsel ve teknolojik gelişmelerin ön plana çıkacağını, ideolojilerin ve devletlerin hakimiyet

*“Ey insan!
Şu kâinattan
maksad-ı âlâ,
tezahür-ü
Rububiyete
karşı, ubûdiyet-i
külliye-i
insaniyedir.
Ve insanın
gaye-i aksâsı, o
ubûdiyete ulûm
ve kemâlâtle
yetişmektir.*

Belagat ve cezaletin edebiyatta ve hitabette bilinen anlamlarının dışında işaret ettiği çok önemli bir kavram da bilişimdir. Yazılım ve donanım olarak iki ana araç üzerinde ilerleyen bilişim sektörü; quantum bilgisayarları ile en hızlı bilgisayarlardan binlerce kat daha hızlı çalışma planlarken, yazılım konusunda da müthiş bir yarış içindedir.

mücadelesinin bu gelişmeler üzerinden olacağını Bediüzzaman farklı şekillerde ifade etmektedir. Bu noktada Bediüzzaman belagat ve cezalet kavramına çok derin anlamlar yüklemektedir.

Bunlardan birincisi olan belagat “mutabık-ı muktaza-yı hale mutabakat etmek” yani halin gerektirdiği şekilde davranmaktır. Daha genel bir anlamı ile söz ve mananın uyumlu olması, en iyi sonucu almak için en uygun araçları kullanmaktır.

Diğer kavram olan cezalet ise ifade güzelliği, daha farklı bir anlatımla, meramın anlatılmasında en etkili aracın ve materyalin kullanılma keyfiyetidir.

Belagat ve cezaletin edebiyatta ve hitabette bilinen anlamlarının dışında işaret ettiği çok önemli bir kavram da bilişimdir. Yazılım ve donanım olarak iki ana araç üzerinde ilerleyen bilişim sektörü; quantum bilgisayarları ile en hızlı bilgisayarlardan binlerce kat daha hızlı çalışma planlarken, yazılım konusunda da müthiş bir yarış içindedir.

Bilişimin özellikle yazılım kısmı, ülkelerin üstünlük kurma ve etkinlikte önde olmak için yoğun çaba harcadıkları bir alandır. Ülkeler, bilişim konusunda hakimiyet sağlayabilmek için eğitim sistemlerini yeniden gözden geçirerek algoritma ve kodlama eğitimlerinin başlangıç yaşlarını üçlere kadar indirmişlerdir. Bu konuda Uzakdoğu ülkeleri, Hindistan ve Amerika başı çekmektedir. Bugün artık yazılımsız donanım yapmak çok fazla bir şey ifade etmemektedir. Sofistike ve ileri teknoloji ile üretilen donanımlar yazılım veya yazılımın güncel versiyonu ile işletilemiyorsa hurda yığınınından başka bir şey değildir. Bu cümleden olarak uçak uçamaz, füzesini kullanamaz, tank topunu ateşleyemez. Algoritma bir sonuca ulaşmak veya bir problemi çözmek için kullanılan yol haritası, kodlama da bilişsel sistemlere iş yaptırma için verilen komutlar olarak anlaşılabilir. Her iki kavram da yazılımı destekleyen, nesnelere akıllı hale getiren uygulamalardır.

Bediüzzaman’ın ahir zamanda en mergup metaı olacağını söylediği “ulûm ve fûnunun en parlağı olan belagat ve cezalet” ifadeleri bize fikirlerin kabul ettirilmesi ve hükümlerin icra ettirilmesinin en iyi ve en kapsamlı şekilde yazılımla mümkün olabileceği gerçeğini de hatırlatmaktadır. Akıllı telefonlar bunun en çarpıcı örneğidir. Bir kamyon 20 ton çelik satarsanız, 2kg ağırlığında 20 akıllı telefon alamazsınız.

Bugün dünyanın en değerli şirketlerine baktığımızda eskiden olduğu gibi ne çelik şirketlerini görürüz ne de petrol şirketlerini. Son 15 yılda bu sıralama bilişim sektörü lehine ciddi anlamda değişmiştir. Gelecek onlu yıllarda bu gerçeğin çok daha çarpıcı ve ülkeleri çok etkileyen bir boyuta evrileceğini söyleyebiliriz. Yapay zeka, artırılmış gerçeklik çalışmaları ile gelecekte hükmün yazılımda mesafe almış ve bu konuya yatırım yapmış güçlerde olacağı görülecektir.

Ümit ederiz ki; kendisine bu gerçekleri hatırlatan ve teşvik eden mukaddes kitaplarına tabi olarak Müslüman toplumlar bu gerçeğin bir an önce

farkına varırlar ve diğ er bilimsel ve sanayi devrimlerinde oldu ğ u gibi, ç ok gecikmiş olmazlar. Ancak ař ağı daki tablo bu noktada nerede oldu ğ umuz hakkında ç arpıcı sonuçları barındırmaktadır.

Dünyanın Marka Değ eri En Yüksek Şirketleri

Marka	Ülke	Sektör	Marka Değ eri (milyar USD)
Amazon	ABD	İnternet-yazılım	187,9
Apple	ABD	Teknoloji	153,6
Google	ABD	İnternet-yazılım	142,8
Microsoft	ABD	İnternet-yazılım	119,6
Samsung	G. Kore	Teknoloji	91,3
AT&T	ABD	Telekom	87
Facebook	ABD	İnternet-yazılım	83,2
ICBC	Çin	Bankacılık	79,8
Verizon	ABD	Telekom	71,2
Construction	Çin	Bankacılık	69,7
Walmart	ABD	Perakende	67,9
Huawei	Çin	Teknoloji	62,3
Mercedes	Almanya	Otomotiv	60,4
Ping An	Çin	Sigortacılık	57,6
Mobile	Hong Kong	Telekom	55,7
Agricultur	Çin	Bankacılık	55
Toyota	Japonya	Otomotiv	52,3

Endüstri 4.0

“Älemd e meylü’l-istikmal vardır. Onunla hilkat-i âlem, kanun-u tekâmüle tâbidir. İnsan ise, âlemin semerat ve eczasından oldu ğ undan, onda dahi meylü’l-istikmalden bir meylüt-terakki mevcuttur.”

Bediüzzaman’ın yukarıdaki ifadelerinde “istikmalden bir terakki meyli” tanımı ile ortaya koydu ğ u insanlı ğ ın gelişmesi ve ilerlemesi sosyolojik oldu ğ u kadar teknolojik gelişmelere de kapı açmıştır.

Peygamber mucizeleri ile Cenabı-Hak insano ğ luna hayatını kolaylaş tırması, insaniyete layık bir maişetle yaşayabilmesi ve istidatlarını nemalandırabilmesi için işaret ve yol göstermiştir. Her bir peygamber bir sanat veya teknoloji dalında insanların ulaşması mümkün olan en ileri hedefleri gösteren mucizeler göstermiştir. Bu mucizeler ve getirdikleri şeriatlarla toplumlarına, manevi yönden bir mürşid oldukları gibi, maddi ve teknolojik gelişmelere de rehberlik ederek aynı zamanda üstad olmuşlardır.

Peygamber mucizelerinin dışında “insan için ancak çalıştığ ının karşılığı vardır” ve “insanların en hayırlısı insanlara en hayırlı olandır” kudsi

“Bütün sanayinin
mâderi olan
demir madeni,
kesretle içinde
bulunduğundan,
o demir,
medeniyetlerine
öyle bir silâh-ı
kuvvet vermiştir
ki, dünyanın
bütün enkaz-ı
medeniyetlerini
gasp ve garat edip
gayet ağır bastı,
mizan-ı zeminin
muvazenetini
bozdu.”

düsturlarına tabi olan mühlhem keşşafklar ve müstakim mucitler vasıtasıyla ‘telahuk-u efkar’ unvanı altında insanlık terakki etmiştir.

Bu terakkileri ve devirleri aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür.

Birinci Sanayi Devrimi

18. Asrın başlarında İngiltere’de ilk buhar makinesinin icadı ile mekanik aygıtlarla ve insan gücü ile yapılan her türlü endüstriyel ve tarımsal faaliyetler makine gücü ile yapılmaya başlandı. Makineler yapılan işleri hızlandırdı ve iş gücüne olan talebi ciddi oranda azalttı. Verim arttı, maliyetler önemli ölçüde azaldı. Buhar makineleri tüm Avrupa’ya büyük bir hızla yayıldı. Buhar makinesinin icadı ve yaygın olarak kullanılmaya başlanması dünyanın dengelerini değiştirdi. Demir madeninin karbonla yaptığı alaşım olan çeliğin kullanımı yeni bir çığır açtı. Çeliğin ve buhar makinalarının gemilerde ve araçlarda kullanılması denizaşırı keşiflerin ve sömürgeciliğin önünü açtı.

Bu durumu Bediüzzaman Sünihat adlı eserinde şöyle ifade etmektedir. “Bütün sanayinin mâderi olan demir madeni, kesretle içinde bulunduğundan, o demir, medeniyetlerine öyle bir silâh-ı kuvvet vermiştir ki, dünyanın bütün enkaz-ı medeniyetlerini gasp ve garat edip gayet ağır bastı, mizan-ı zeminin muvazenetini bozdu.”

İkinci Sanayi Devrimi

1840 yılında telgrafın bulunmasıyla insanlık yeni bir devri başlattı. Bu dönemde elektrik enerjisi buhar enerjisinin ve elektrikle çalışan makineler buhar makinelerinin yerini aldı.

Sanayide seri üretime dayalı sistemler geliştirildi. Zaman etüdleri, üretim bantları, verimlilik çalışmaları bu döneme damga vurdu. İçten yanmalı motorlar, çelikte yapılan iyileştirme faaliyetleri ile otomotiv sektörünü ateşledi. Bu devrim ağırlıklı olarak Amerika ve Japonya’da başladı. Avrupa’da da hızla yayıldı. Elektrik evlerde hem aydınlatma hem de aletlerde yoğun bir şekilde kullanılmaya başladı.

Üçüncü Sanayi Devrimi

Bilişim teknolojileri ile elektrik/elektronik otomasyon sistemlerinin birlikte kullanıldığı ve halen genel olarak içinde bulunduğumuz 3. Sanayi devrimi, 1971 yılında ilk mikobilgisayarın piyasaya sürülmesi ile başladı ve bunu takiben de Apple Şirketinin ürettiği bilgisayar sistemleri ile sürç hızlandı. 3. Sanayi devriminde ürünler el değmeden otomasyon sistemi ile bilgisayar kontrollü olarak hızlı, ekonomik ve kaliteli olarak üretilmeye başlandı. Bu dönem üretim verimliliğinin rekabet üzerinde belirleyici etkisinin çok fazla olduğu bir süreci de beraberinde getiriyordu.

İşletmeler rekabet güçlerini artırmak ve piyasa hakimiyetleri sağlamak için yeni yönetim sistemleri keşfettiler. Bu kapsamda 6 sigma, 5S, Kaizen, Yalın Üretim gibi uygulamalar işletmelerin değişim ve dönüşümlerini

sağlayan birer araç olarak kullanıldılar. Robotlar bu dönemde yoğun olarak kullanılmaya başladı.

Dördüncü Sanayi Devrimi (Endüstri 4.0)

Endüstri 4.0 çalışmaları Almanya tarafından başlatılmıştır. Güçlü sanayi ve endüstrinin tüm komponentlerini ürettiği Endüstri 4.0'te Almanya'yı çok avantajlı kılmaktadır. Avrupa'nın, başını Çin'in çektiği gelişen 3. Dünya ülkelerinin ucuz iş gücüyle rekabet etmek ve kendi ülkelerindeki işgücünü değerlendirmek amacıyla başladıkları bu süreç, tüm dünyanın ilgisini çekmekte, giderek artan bir oranda uygulanmaya çalışılmaktadır. Geri kalmaktan korkan ülkeler bu devrimi ıskalamak istememektedir.

İslam dünyasının bu 3 sanayi devrimini de ıskalayıp sosyal, siyasal ve ekonomik problemlerle boğuşması, gelişmiş ülkelerin güç mücadelelerinin arenası olması ve bu mücadeleler sırasında bin yıllık kültür ve medeniyet yapısının tahrip olması, doğal kaynaklarının dış güçler tarafından sömürülmesi, endüstri 4.0'e nasıl bakmamız gerektiğini ortaya koymaktadır. Endüstri 4.0; ilk 3 sanayi devrimi ile kaçırdığımız "Avrupalılar terakkide istikbale uçmalarıyla beraber, bizi maddi cihette Kurun-u Vusta'da durduran ve tevkif eden" (E.S.D.E, s. 237) tespitinin telafisi ve amele dönüştürülmesi için bir imkan sunmaktadır.

Endüstri 4.0 çağdaş otomasyon sistemlerini, veri alışverişlerini ve üretim teknolojilerini ihtiva eden kollektif bir terimdir.

Endüstri 4.0 Bileşenleri şöyle ifade edilmektedir:

1. Nesnelerin interneti
2. Artırılmış sanal gerçeklik
3. Büyük veri
4. Bulut Teknolojisi
5. Robotik Sistemler
6. Akıllı makineler, evler, şehirler, telefonlar, fabrikalar
7. Siber fiziksel sistemler
8. Yapay zeka

Endüstri 4.0 daha çok dijitalleşme demektir. Verilerin depolanması ve işlenmesi, üretim sektöründe olduğu kadar, hizmet sektöründe de hayatı kolaylaştıran ve hızlandıran bir öneme sahiptir. "Beşaret veriyor ki: Asıl insanîyet-i kübrâ olan İslâmiyet, sema-i müstakbelde ve Asya'nın cinanı üzerinde bulutsuz güneş gibi pertev-efşan olacaktır." (Muhakemat, s. 46) hakikatine masadak olabilmek için Müslüman toplumların Hicri 5. asırdan 12. asra kadar Bediüzzaman'ın ebna-i mazi olarak tanımladığı ve İslam medeniyetinin ciddi ilerleme sağlayamadığı dönemin akıl, hikmet ve hüda kavramlarının hakim olacağı ebna-i müstakbel olarak değerlendirdiği 12.

"Beşaret veriyor ki: Asıl insanîyet-i kübrâ olan İslâmiyet, sema-i müstakbelde ve Asya'nın cinanı üzerinde bulutsuz güneş gibi pertev-efşan olacaktır."

---

asır ve sonrasındaki döneme hazır olmaları gerekmektedir. Bu da endüstri 4.0 ve benzeri gelişmeleri yakalamakla mümkün olur.

Dijitalleşme ve nesnelerin akıllı hale gelmesi insan ve insanın sosyalleşmesi açısından bazı problemleri de beraberinde getirmektedir. İnsan toplum içinde yalnızlaşmakta, aile ortamında da bu yalnızlık ve iletişimsizlik kendini göstermektedir.

Zamanın kullanımındaki israf, kitap okumaya ayrılan zamanın azalması ve yer yer kaybolması dijitalleşmenin getirdiği olumsuzlukların başında gelmektedir. Son araştırmalara göre Türkiye’de günlük kitap okumaya ayrılan zamanın 2 dakika olduğu gerçeği ürkütücüdür.

“İlayı kelimatullah bu zamanda maddeden terakkiye mütevakıftır” tespitinden yola çıkarak Endüstri 4.0 uygulamalarını Risale-i Nur hakikatlerinin geniş kesimlere yayılmasını sağlamak, dünya çapında Kuran’ın bir manevi mucizesi olan Risale-i Nur’un neşrini ve ilanını gerçekleştirmek için kullanmalıyız..

Özetle, ilk 3’ünü kaçırdığımız sanayi devriminin 4. sünü yakalamaya mecburuz.